

Vässad strategi räddar både liv och ekonomi

Svenska Dagbladet den 1 juni 2020

Sverige blöder under pandemin, både mänskligt och ekonomiskt. Snart har 4 500 avlidit och långt fler har haft allvarlig covid-19-infektion med oklara effekter för sin framtida hälsa. Sjukvården är hårt ansträngd och mycket planerad vård har skjutits upp med potentiellt svåra framtida hälsokonsekvenser som följd.

Ekonomiskt är läget ungefär lika allvarligt som i våra grannländer vilka infört mer långtgående restriktioner. I år kan BNP väntas falla 7–8 procent och arbetslösheten bli tvåsiffrig. Underskottet i de offentliga finanserna riskerar att bli 10–12 procent av BNP vilket är i nivå med det värsta året under 1990-talskrisen. Statsskulden kan bara i år mycket väl öka från 35 till 50 procent av BNP.

Det har förts en diskussion om hur vi ska väga de hälsomässiga vinsterna av restriktioner i form av social distansering som minskar smittspridningen mot deras ekonomiska kostnader. Men det är delvis fel debatt. Sverige kommer att sitta fast i nuvarande situation så länge vi har en omfattande smittspridning. Effektiva åtgärder mot smittspridningen är avgörande också för att ekonomin ska börja fungera igen. Den hålls tillbaka av att människor inte vågar gå till jobbet och inte vågar konsumera tjänster som kräver kontakt ansikte mot ansikte. Med mindre smittspridning skulle dessutom behovet av restriktioner minska.

Testning, spårning och isolering är en strategi som använder detaljerad information för att slå till med precision. I dag är vi i stället hänvisade till trubbiga och generella åtgärder som att inskränka resandet. Sådana åtgärder begränsar smittan men den förblir på en alldeles för hög nivå.

Det finns en växande samsyn om att provtagningen måste ökas, men det står också klart att ambitionsnivån måste höjas rejält. Det är inte tillräckligt att bara försöka bromsa smittspridningen inom vård och omsorg och trygga personalförsörjningen i dessa och i andra samhällsviktiga funktioner. Målet bör vara att bryta så många smittkedjor som möjligt genom testning, spårning och isolering.

Människor med symtom ska ges snabb möjlighet att testa sig. Dessa bör sedan isolera sig i hemmet i väntan på testresultat. Effektiv spårning måste därefter genomföras genom intervjuer om nära kontakter, vilka också behöver isoleras och testas.

Att testa och spåra i stor skala kräver stora finansiella och organisatoriska resurser. Det krävs inte bara laboratoriekapacitet. Tusentals människor måste anställas för logistiken och miljontals tester behöver rekvireras och hanteras. Stora mängder information måste analyseras och kommuniceras.

Det verkar som om rädsla för de stora resurskraven hållit tillbaka åtgärderna. Den tidigare smittspårningen avbröts i stor utsträckning när det blev mer allmän smittspridning. Såväl statsepidemiologen Anders Tegnell som professor Jan Albert har hävdats att omfattande testning och spårning inte är möjlig med nuvarande omfattning av epidemin. Vi menar att det är fel tänkt. Att testa alla med symtom och alla som kan vara smittsamma är visserligen inte möjligt, men varje smittsam person som upptäcks och isoleras bryter en potentiell smittkedja. Och ju mer vi får ner

smittspridningen den vägen, desto effektivare kan spårningen bli. Metoderna för virustestning utvecklas nu snabbt med prototyper för hemtester. Detta gör att en mer ambitiös strategi över tiden kommer att bli allt lättare att genomföra.

Vi får inte vara dumsnåla! Från ett statsfinansiellt perspektiv är kostnaderna för testning och kontaktspårning växelpengar jämfört med kostnaderna för stödprogrammen till hushåll, näringsliv, kommuner och regioner. Vi talar om ett antal miljarder kronor. Det ska jämföras med de redan beslutade ekonomiska stödprogrammen som börjar närma sig 250 miljarder kronor och förmodligen kommer att växa ytterligare.

Det är svårt att tänka sig en samhällsekonomiskt mer lönsam investering än att med hjälp av testning och kontaktspårning såväl kunna begränsa antalet sjukdoms- och dödsfall som kunna få igång mer av ekonomin igen.

Brist på personal kan inte vara något problem för en mer ambitiös smittbekämpningsstrategi. Det finns just nu nära en halv miljon korttidspermitterade som vi betalar företagen för att inte friställa. Några tusen av dessa skulle kunna göra stor nytta genom att engageras i logistiken runt testning och i kontaktspårning. Många vill förmodligen inget hellre än att bidra med en sådan insats.

Det måste vara möjligt för Sverige att klara den organisatoriska utmaningen med storskalig testning och kontaktspårning på samma sätt som andra länder nu gör. Vi har ett näringsliv som är världsledande inom logistik och it. Våra universitet har internationell spetskompetens inom medicin och dataanalys. Vi har en tradition av samarbete mellan olika delar av samhället. Men arbetet måste inledas snarast. Det krävs att regering, myndigheter och regioner vågar tänka utanför boxen och sätta tillräckligt höga mål. Och att man raskt klarar ut vem som ska göra vad och i vilken utsträckning existerande strukturer räcker till eller nya måste tillskapas.

Den aktiva kontaktspårningen upphörde i många regioner i mitten på mars. Det är dags att åter fokusera på denna traditionella metod i svenskt smittskydd. Det kräver en helt annan ambitionsnivå än myndigheter och regioner hittills har haft. Men de potentiella vinsterna i form av både sparade liv och förbättrad ekonomi är mycket stora. Det är dags för en strategi som värnar både hälsa och ekonomi. Receptet är att testa, isolera och spåra i stor skala.

Lars Calmfors

Stefan Engblom

Tove Fall

Stefan Hanson

Hannes Malmberg